

Píše Václav Petrbok

(E*forum, 01. 05. 2019)

Kurt Krolop (1930–2016), autor studií v recenzovaném překladovém svazku *Studie o německé literatuře*, byl i v posledních letech svého života nepřehlédnutelnou osobností pražského kulturního prostředí. Navzdory svým zdravotním potížím se účastnil všech myslitelných odborných setkání (recenzent považuje za jisté zadostiučinění, že se podařilo umožnit mu vystoupení na konferenci o Pavlu Eisnerovi, uskutečněné v roce 2008 v jeho rodných severních Čechách, v Ústí nad Labem), přednášek či autorských čtení. Upozorňoval na sebe svou eruptivní a nakažlivou ochotou vést dialog o literatuře a kultuře, ale rád hovořil i o svém životě mezi Kravařemi, Halle, Berlínem i Prahou, kam se po roce 1989 podruhé (a definitivně) vrátil, jakkoliv se mu otevíraly po změně poměrů nebývalé kariérní a profesní možnosti. Tato věrnost rodné zemi, starým přátelům a odborným tématům byla (a je) v dnešní hektické a poněkud povrchní době neběžná, snad staromódní, pro něj však byla – při veškeré (kritické) otevřenosti vůči novým tématům i kontaktům – typická. Snad to souvisí i s jistou mírou umíněnosti, konzervatismem (nikoliv názorovým), a určitě i s vůlí promýšlet prostředí blízké jeho odborným tématům, být nablízku jeho minulému i nynějšímu dění, ověřovat si i v době současné své možnosti filologa a literárního vědce, „jak s tím naložím“. Snad lze v tomto tíhnutí k (sebe)reflexi zahlédnout i blízkost postupům autorova „osudového“ autora Karla Krause, které se shodovaly rovněž s jinými rysy Krolopova odborného habitu: (sebe)ironií, skepsí vůči klišé či různým harmonizujícím mimoliterárním koncesím.

Širší české kulturní veřejnosti (s výjimkou germanistické obce) zůstal Krolop až do nedávna bohužel nepříliš známý. Toto poněkud banální tvrzení souvisí s přetrvávající rezervovaností českého prostředí vůči těm, kteří přicházejí odjinud, žijí sice nadále v něm a mnohdy pracují i pro něj, ale „nesplňují“ předpoklady, které určitou zapouzdřenost české kultury ještě více zvýznamňují. To je v první řadě užívání českého jazyka. Ačkoliv i v tomto případě zdání klame (Krolop hovořil česky velmi dobře, z češtiny do němčiny i překládal, a řadu svých studií publikoval i – či v některých případech dokonce výlučně – v češtině), snad i toto pochybné kritérium způsobilo poměrně malý ohlas jeho prací i tam, kde by si ho jeho práce jistě zasloužily – a to v české bohemistice. Jako by se opakoval starý problém s užíváním (bývalého) druhého zemského jazyka v české germanistice, o němž už Arnošt Kraus či ještě spíše Otokar Fischer věděli své. Přičteme-li k tomu i všeobecně rozšířenou nevraživost či nechut ke všemu německému, k níž se po roce 1990 přidalo i „dohánění“ v celé řadě dosud opomíjených či zanedbávaných oblastech humanitních věd a převažující zájem o kulturu anglofonních a frankofonních zemí, není se co divit tomu, že Krolopovo dílo je dnes pro řadu vysokoškolských studentek, studentů a pohříchu i pedagogů

v českých zemích mnohdy prakticky neznámé. A kdo jiný by přitom měl jeho práce studovat a promýšlet? Nicméně leckteré z mnohých témat, o nichž se dnes tak halasně a programově hovoří, jako transkulturalita, vícejazyčnost, otázka loajalít a identit v kultuře a literatuře nebo nové pojetí překladu, bylo již před čtyřiceti a více lety neproklamovanou, o to však přirozenější součástí Krolopova odborného snažení.

Pozvolné zpřístupňování Krolopova díla do češtiny (dosud vyšly dva útlé svazky, obsahující jednak doslovy k odeonským překladům autorů německy psané literatury období tzv. klasiky a romantismu, jednak klíčovou studii *Ke vzniku a historii pražské německé literatury „expresionistického desetiletí“*) vyvrcholilo obsáhlým svazkem *Studie o německé literatuře*, který rovněž připravil, s kolektivem překladatelek a překladatelů (začasté někdejších Krolopových posluchaček a posluchačů) s obdobným entuziasmem a vytrvalostí přeložil, obsáhlou ediční poznámkou, výběrovou bibliografií a doslovem opatřil Krolopův kolega a přítel Jiří Stromšík. Velkoryse vybavenou knihu, již dvacátý čtvrtý svazek mimořádné edice Paprsek vycházející v nakladatelství Triáda, doplňuje (včetně dvou výmluvných obrazových doplňků) i živě vedené interview Petera Bechera, jednatele Spolku Adalberta Stiftera, s Kurtem Krolopem, publikované původně německy v roce 2006. To dává celku v naznačeném výměru rys osobního svědectví, zprávy. Výbor byl koncipován ve spolupráci s hlavním aktérem celého svazku (některé překlady ještě s editorem konzultoval). Obsahuje celkem pět dominantních oblastí jeho odborného zájmu: Goethe, Pražská německá literatura, Franz Kafka, Karl Kraus, Čeští autoři a německá literatura.

Předmětem následujících poznámek nebude Krolopův odborný odkaz jako takový, tak jak je ve svazku prezentován, ale ta jeho část, již lze vztáhnout k pojmu celostního, areálového studia literatury a kultury českých zemí. Jakkoliv patřil jeho odborný zájem i „čistě“ germanistickým tématům (editor připomíná nepodepsané kapitoly o rakouské i německé literatuře 19. století, jež vyšly v šestém až osmém díle syntetických *Geschichte der deutschen Literatur von den Anfängen bis zur Gegenwart* východoberlínského nakladatelství Volk und Wissen), obě slovesné kultury (tedy českého i německého jazyka) přirozeně a spontánně tvořily celistvý horizont autorových úvah. Není proto s podivem, že i ve studii o Goethových pozdních básních zmínil autor jeho čtenáře Karla Hynka Máchu, anebo při objasnění zázemí „pražského“ ohlasu Krausova působení podnikl rozsáhlý průzkum českého periodického tisku. Žádná informace (proslulé poznámky pod čarou a rozsáhlá souvětí) ovšem nebyla zmíněna samoúčelně – jednak vytvářený historický kontext spoluvytvářela, jednak přesahovala do kontextů jiných, jen naznačených. Tento trvalý přesah Krolopova filologického zkoumání souvisí nepochybně s jeho asociativním způsobem uvažování, dychtivou zvědavostí, projevující se zálibou v heuristice (např. v práci o vzpomínkách Anny Lichtensternové na Franze Kafku, nebo zmíněnou legendární studii o dějinách německy psané literatury v Praze před první světovou válkou) a soustředěním k detailu, a ovšem i s nemalou mírou pokory a potřebou neustálého ověřování svých dosavadních postřehů a výkonů.

S vědomím těchto maxim, z nichž nikdy neslevil, působí přesvědčivě např. i Krolopovy lehce korigující výroky o Eisnerově ostatně časově proměnlivém pozorování česko-německé kulturní výměny nebo úvahy o „trojitém ghettu“ německy píšících židovských autorů, které diferencovaně vykládá jako projev Eisnerovy kýžené (sebe)projekce a (sebe)reflexe. Na jiném místě upozornil na překvapivou absenci Stifterova románu *Vítek* v knize *Stará historie česká v německé literatuře* „nestora české germanistiky“ Arnošta Krause, a tím v důmyslné zkratce naznačil Krausův ambivalentní vztah k německy psané literatuře české provenience. Soustředěnou filologickou analýzu prozrazují Krolopovy studie o Čapkově „mločí hymně“ a skrytých inspiračních zdrojích k ní u Karla Krause anebo o rolích citátu coby umocnění fráze u Jaroslava Haška a Karla Krause (s doslovnými přejímkami u vídeňského autora), a ovšem i Karla Poláčka.

Není náhodou, že právě studii o Poláčkovi věnoval Krolop Pavlu Trostovi, s nímž se přátelil a jemuž vděčil za mnohé materiálové a koncepční podněty i připomínky (Stromšík naznačuje jisté autorovy afinity k pražskému strukturalismu, který právě Trost ve své odborné práci nedogmaticky využíval již od třicátých let). Étos a patos odborného i veřejného působení, které Krolop sám obdivoval u Pavla Trosta, mi připomíná obdobné nasazení jeho bohemistických blíženců a vrstevníků Alexandra Sticha a Jiřího Brabce. Je na každém, kdo se zabývá kulturní a filologickou vědou (nejen) českého prostředí, jak s odkazem „dvojitého navrátilce“, jak se Krolop sám se sebeironií sobě vlastní nazýval, dále naloží. Opomíjet ho bude ale stěží možné.

Kurt Krolop: *Studie o německé literatuře*. Výbor uspořádal Jiří Stromšík. Praha: Triáda, 2018, 728 s.

www.ipsl.cz